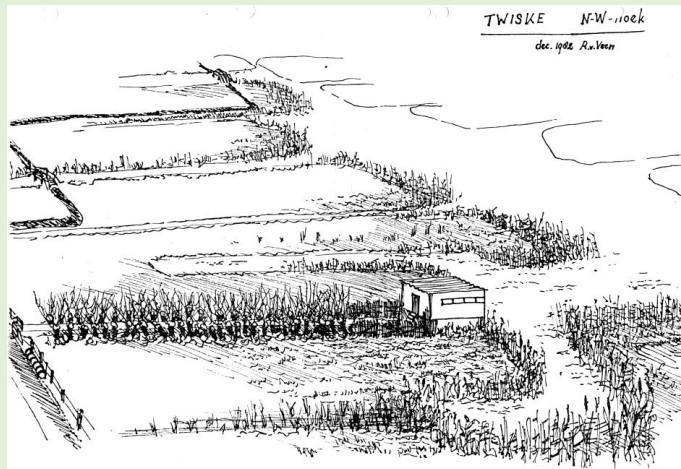

Van Vogelobservatiepost tot Tekenproject

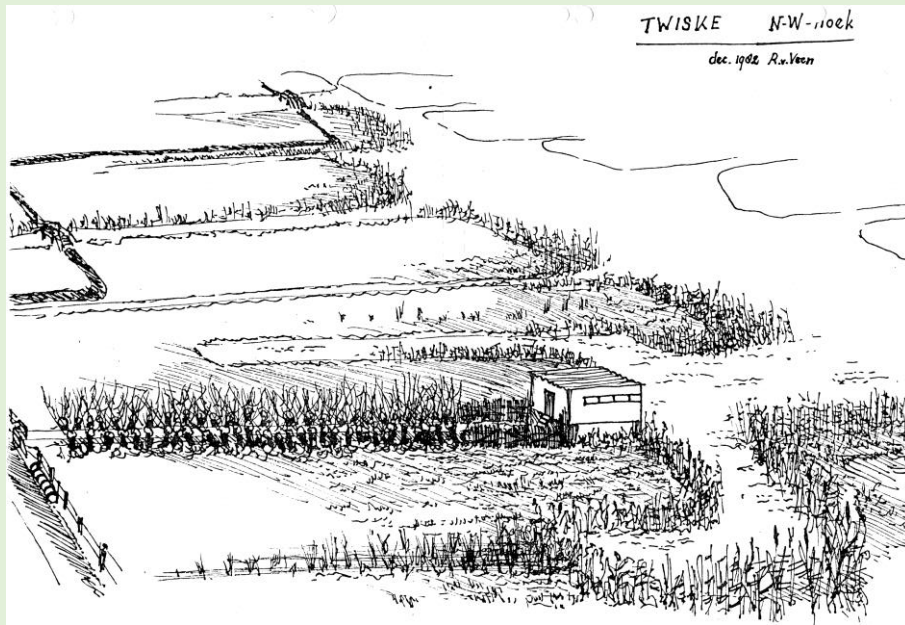
acties ten bate van de natuur en wetenschappelijk onderzoek

De natuurrijke historie
van IVN Twiske

1984 tot 2024

In 1983 nadert de voltooiing van de herinrichting van Het Twiske. Vanuit Landsmeer schrijft Ruud van Veen namens IVN Waterland een brief aan het bestuur van het recreatieschap om een pleidooi te houden voor het plaatsen van een vogelobservatiepost. (zie ook: [PowerPoint-presentatie \(ivn.nl\)](#))

Op meerdere plekken in Het Twiske zijn vogelobservatiewanden geplaatst. In 2008 nog een, getuige onderstaand bericht.

2008

DE VOGELKIJKWAND.

In ons vorige afdelingsblad werd melding gemaakt van de bouw van een nieuwe vogelkijkwand in het noordelijke deel van het Twiske. Deze wand werd gerealiseerd m.m.v. vrijwilligers van onze afdeling, daarbij geholpen door leerlingen van groep 8 van de Montessorischool in Landsmeer.

Niet vermeld werd, dat dit project tot stand is gekomen dankzij een donatie van het Kas Bank Welzijnsfonds, waar onze afgetreden penningmeester, Jan van Emaus, werkzaam is.

In een brief aan het Welzijnsfonds hebben wij onze dank uitgesproken voor deze donatie.

Een ander initiatief was de bouw van een **insectenmuur**. Hierover is te lezen in [PowerPoint-presentatie \(ivn.nl\)](#)

TEKENPROJECT.

Na een oproep in de natuurkalender hebben Jaap Bolsman en Henk Strijker zich gemeld om in samenwerking met de Universiteit Wageningen, afdeling Entomologie, deel te nemen aan het project Teken en Lyme.

24 juni gingen wij tweeën naar een vanggebied in de buurt van Wageningen om instructies te krijgen en vangmateriaal te ontvangen.

Landelijk wordt op 25 plaatsen in Nederland gevangen.

Zo hadden we die dag de eerste ontmoeting met tekenlarven.

1 juli was onze eerste vangdag en hebben voor 2 locaties van elk 100 meter lang gekozen.

De eerste vanaf het hek in de Blokken richting orchideeënwei, afbuigend naar de Stootersplas.

De tweede locatie loopt vanaf het bruggetje naar de hoge wei parallel aan het Twiske over de Luijendijk. Lang gras onder bomen zou de voorkeur hebben van de teken.

We vangen met behulp van een katoenen doek met een ketting in de zoom, die we telkens 25 meter door het gras slepen en dan worden de larven, nimfen en volwassen teken met een pincet van het doek gehaald en in een peppel (een buisje met deksel) gestopt, gevuld met 70% alcohol.

De vangresultaten worden per 25 meter genoteerd en per locatie verzameld en opgestuurd. Al met al een ruim uur werk.

We hadden eigenlijk geen teken verwacht, maar dat pakte behoorlijk anders uit.

De vangst voornamelijk larven en nimfen, het bleek dat we landelijk gezien, in de top van de middenmoters zaten, wat ook voor de projectleiders in Wageningen een verrassing was.

De tweede vangdag viel op 5 augustus, inmiddels waren we voorzien van beschermende kleding, broeken geïmpregneerd met DEET en een T-shirt met een enorme teek op onze buik. Jaap was op vakantie en dus zou ik alleen.

De media had ondertussen ook al de nodige aandacht voor het project aan de dag gelegd en ik werd die zaterdag door een radioreporter van RTV-NH en een journalist van het Noordhollandsdagblad vergezeld, er zou ook nog een cameraploeg van RTV-NH meegaan, maar zij hadden plots een ander item.

Jaap Bolsman met de vangdoek, zittend op een krukje werkt het prettig.

De vangst wordt in Wageningen gesorteerd en gecontroleerd, hiervan wordt een DNA profiel gemaakt, waarna er een marker toegevoegd wordt, is er een match, dan zijn de teken besmet met de ziekte van Lyme.

Het hele project duurt 16 maanden telkens rond de eerste zaterdag van de maand gaan we op pad.

We vangen alleen wanneer het droog is, anders hechten de teken zich niet aan het doek.

De resultaten in het Twiske.

Vangers: Jaap Bolsman en Henk Strijker.

vangdag	tijd	aantal larven	aantal nimfen	aantal adulten
1-7-2006	1 ^e locatie	38	11	0
	2 ^e locatie	100	21	0
	totaal	138	32	0
5-8-2006	1 ^e locatie	8	2	0
	2 ^e locatie	30	1	0
	totaal	38	3	0
2-9-2006	1 ^e locatie	68	5	0
	2 ^e locatie	20	4	0
	totaal	88	9	0
30-9-2006	1 ^e locatie	1	2	1 ♀
	2 ^e locatie	4	5	1 ♂
	totaal	5	7	2
4-11-2006	1 ^e locatie	1	2	0
	2 ^e locatie	0	4	1 ♂
	totaal	1	6	1
2-12-2006	1 ^e locatie	1	4	1 ♂
	2 ^e locatie	0	2	1 ♀
	totaal	1	6	2

Op de foto de verschillen tussen larve, nimfe en mannelijke en vrouwelijke adulten (volwassen) teken, het is soms best even zoeken.

Ongeveer 5x de ware grootte, de larve is ongeveer 1 mm groot.

We hebben daarom een loupe mee om in ieder geval de larven goed te kunnen zien.

Wij houden jullie op de hoogte van eventuele ontwikkelingen en de uitslagen van het onderzoek.

Het bleek een project waardoor we met z'n allen wijzer werden over de aanwezigheid van en het besmettingsgevaar door de teek.

Henk deed namelijk in ieder afdelingsblad verslag.

TEKENPROJECT.

De resultaten in het Twiske.

vangdag	plot	aantal larven	aantal nimfen	aantal adulten
7 april	1	0	55	6
	2	1	51	6
	Totaal	1	106	12
5 mei	1	1	14	1
	2	0	54	1
	Totaal	1	68	2
2 juni	1	23	16	0
	2	25	36	1
	Totaal	48	52	1

EEN TEEK OPGELOPEN EN DAN?

Op 21 april opende het Noordhollands Dagblad een artikel met de kop:

Kwart van alle teken besmet met bacterie.

Bijna één op de vier is geïnfecteerd met de bacterie Borrelia, die bij de mens de gevaarlijke ziekte van Lyme veroorzaakt.

Ook het Twiske wordt in het krantenartikel genoemd als één van de plaatsen waar grote concentraties besmette teken zijn aangetroffen en met een besmetting van ca. 23 %.

De onderzochte teken uit het Twiske zijn gevangen in de Blokken.

De vrijdagochtend van de 20 ste april is de landelijke media door het onderzoeksteam van de Universiteit Wageningen op de hoogte gesteld van de eerste resultaten van een uitgebreid onderzoek op 25 plaatsen door heel Nederland.

De vrijwilligers, waaronder Jaap Bolsman en Henk Strijker, waren 's middags op bezoek bij de afdeling Entomologie om bijgepraat te worden en de eerste resultaten te vernemen en onder het genot van een drankje en een hapje kennis te maken met de andere vrijwilligers en de projectleiding.

De afdeling entomologie van de Universiteit Wageningen wil op de negen plaatsen met het hoogste aantal teken en of afwijkende vangplaatsen nog even doorgaan.

Wil je informatie over teken, bezoek dan de site van het RIVM: www.rivm.nl/infectieziekten en van Wageningen Universiteit, de natuurkalender: www.natuurkalender.nl. daarin staat veel nuttige informatie.

TEKENPROJECT.

De resultaten in het Twiske.

Vangers: Jaap Bolsman en Henk Strijker.

vangdag	tijd	aantal larven	aantal nimfen	aantal adulten
6 oktober 2007	1 ^e locatie	3	13	1
	2 ^e locatie	1	2	0
	totaal	4	15	1
3 november	Geen vangst vanwege het aanhoudende natte weer			
24-11-2007	1 ^e locatie	0	0	0
	2 ^e locatie	0	0	0
	totaal	0	0	0
Tijdens het gehele project		622	346	22

Het eerste deel van het onderzoek is klaar, de Universiteit van Wageningen heeft voor de voortgang van het project nog financiële middelen ontvangen. Het is de bedoeling dat we in afgeslankte vorm, in plaats van 25 lokaties met 9 doorgaan, waaronder het Twiske

Kosten:

De kosten van het onderzoek bedragen per nimfe € 1.50 en als je bedenkt dat het Twiske wat betreft het aantal nimfen in de middenmoot zit, dan gaat er toch heel wat geld doorheen.

Ik houd jullie op de hoogte.

Henk

TEKENPROJECT.

De resultaten in het Twiske.

Het project heeft inmiddels zijn vervolg gekregen, hetzij in een afgeslankte vorm, in plaats van 25 locaties zijn er nu per provincie 1 overgebleven. We vangen hier tot het eind van het jaar.

Inmiddels hebben Ria Goedhart en Caty Samsom zich aangemeld om mij te helpen met het maandelijkse vangen.

De vangsten zijn soms erg weer gevoelig, na een lange warme en droge periode lijken de teken even te verdwijnen, er sterven er veel door de droogte. Zodra de temperatuur beneden de 5 graden komt gaan ze in rust, dat verklaart ook de vangstresultaten van januari en februari.

Uitbreiding

vangdag	plot	aantal larven	aantal nimfen	aantal adulten
8-1-2008	1 ^e plot	0	0	0
	2 ^e plot	0	0	0
	totaal	0	0	0
2-2-2008	1 ^e plot	0	0	0
	2 ^e plot	0	0	0
	totaal	0	0	0
29-2-2008	1 ^e plot	0	9	0
	2 ^e plot	0	2	1♀
	totaal	0	11	1
29-3-2008	1 ^e plot	0	0	0
	2 ^e plot	0	4	1♀
	totaal	0	4	1
5-5-2008	1 ^e plot	0	14	0
	2 ^e plot	14	72	1♀
	totaal	14	86	1
7-6-2008	1 ^e plot	1	3	0
	2 ^e plot	2	20	0
	Totaal	3	23	0

Henk.

TEKENPROJECT.

We hebben dit jaar nog weinig teken gevangen, uit eerdere waarnemingen weten we dat de teken bij een temperatuur lager dan 5°C, overwinterplaatsjes opzoeken in de ruigte, zodra de temperatuur gemiddeld ruim boven de 5°C uitkomt, komen ze hongerig te voorschijn.

Het blijkt dat vooral de muizenpopulatie de gastdames en heren zijn van de larven, die helaas ook de besmetting kunnen overbrengen.

De aanwezigheid van de Schotse Hooglanders werkt door verstoring van het leefgebied negatief op de muizenpopulatie en de runderen fungeren gelukkig niet als drager.

Zodra er weer wetenswaardigheden te melden zijn laat ik het jullie weten.

Blijf lekker genieten van de natuur in het Twiske en als het straks warmer is, na een bezoek je lijf controleren op teken.

De resultaten in het Twiske.

vangdag	plot	aantal larven	aantal nimfen	aantal adulten
3-1-2009	1	0	0	0
	2	0	0	0
7-2-2009	1	0	0	0
	2	0	0	0
7-3-2009	1	0	1	0
	2	0	6	0

Henk.

TEKENPROJECT.

De resultaten in het Twiske.

vangdag	plot	aantal larven	aantal nimfen	aantal adulten
6-4-2009	1	1	35	9
	2	1	41	21
1-5-2009	1	0	12	2
	2	5	40	1
30-5-2009	1	0	11	1
	2	73	42	0

Cijfers 2008 uit Wageningen.

Zie ook www.natuurkalender.nl voor grafieken en tabellen.

Eén op de vijf teken blijkt besmet met Borrelia-bacterie.

Het percentage teken dat is besmet met de Borrelia-bacterie is in de tweede helft van 2008 in Nederland uitgekomen op ruim 19 procent. In 2007 was de besmettingsgraad 10 procent; in 2006 24 procent. Besmette teken kunnen de ziekte van Lyme veroorzaken. De meeste tekenbeten vinden in het weekeinde plaats, met name op zondagen, wanneer meer mensen de natuur intrekken of in de tuin zijn. De temperatuur blijkt van grote invloed op het aantal tekenbeten. De lage temperaturen in het eerste kwartaal van 2009 leidden tot dertig procent minder tekenbeten dan vorig jaar. Dat blijkt uit nieuwe cijfers die onderzoekers van Wageningen Universiteit in de Week van de Teek publiceerde.

Terwijl het gemiddelde besmettingspercentage van de in het onderzoek aangetroffen teken 19 procent (in de 2e helft 2008) bedraagt, blijkt het infectiepercentage sterk te variëren tussen de onderzochte maanden en locaties. Opmerkelijk is dat in 2007 en 2008 het percentage Borrelia-infecties van teken in het najaar ongeveer twee maal hoger was dan in de eerste helft van het jaar. Zo was de besmettingsgraad in de eerste helft van 2007 resp. 2008 5,1 en 8,9% tegen 9,9 en 19,4% in de tweede jaarhelft.

TEKENPROJECT.

De resultaten in het Twiske.

vangdag	plot	aantal larven	aantal nimfen	aantal adulten
4-10-2008	1	3	0	0
	2	0	0	0
1-11-2008	1	0	0	0
	2	0	0	0
13-12-2008	1	0	0	0
	2	0	0	0
		0	0	0

Ria en ik zijn 24 oktober op bezoek geweest op de Wageningen Universiteit, we zijn daar weer bijgepraat over het wel en wee van het onderzoek en de resultaten, al met al een leerzame en nuttige middag.

Rundvee jaagt teek weg.

Met deze uitspraak zullen velen blij zijn, want het inzetten van runderen in natuurgebieden vermindert de overlast door teken en zo ook het risico op de ziekte van Lyme. Dat komt doordat runderen de vegetatie, en daarmee ook de leefomgeving van bosmuizen en rosse woelmuizen, aanpassen. Hierdoor krijgen deze belangrijkste gastheren van teken minder kansen en neemt de populatie van teken af. Dit blijkt uit een onderzoek van Wageningen Universiteit naar de effecten van rundvee in bossen op tekenpopulaties en Borrelia-bacteriën in teken, die de ziekte van Lyme veroorzaken. Ook goed om te weten is dat er geen besmetting van een rund naar een teek mogelijk is, dus een gunstig éénrichtingsverkeer. Zoals de vlag er nu voorstaat gaan we in ieder geval nog een jaar door met het onderzoek naar de leefgewoonten en het voorkomen van de teek.

Henk.

TEKENPROJECT.

Ook dit jaar gaan we, Ria Goedhart en ondergetekende weer stug door met het vangen van teken ten behoeve van het entomologieproject van de Universiteit Wageningen.

Rond de eerste zaterdag van de maand slepen we de 2 plots gelegen in de Blokken, van elk 100 m. Een heel stel wandelaars heeft ons daar bezig gezien en sommigen hebben we tekst en uitleg gegeven waarmee we bezig waren.

Daaraan koppel je dan ook een stukje voorlichting, het voorkomen van en het handelen na een tekenbeet.

Vaak zie je verbaasde gezichten als ze de kleine beestjes op het doek zien, alleen de adulten (volwassen teken) zijn met het blote oog goed te onderscheiden, vooral de larven zijn klein (< 1 mm).

De resultaten in het Twiske.

datum	plot	aantal larven	aantal nimfen	aantal adulten	
7-4-2010	1	6	52	1	1
	2	0	49	2	
totaal		6	101	3♀	1♂
30-4-2010	1	12	13	0	0
	2	3	40	1	1
totaal		15	53	1♀	1♂
5-5-2010	1	129	16	1♀	0
	2	152	113	0	1♂
Totaal		281	129	1	1

Henk.

TEKENPROJECT.

De resultaten in het Twiske.

datum	plot	aantal larven	aantal nimfen	aantal adulten
04-07	1	52	5	0
	2	32	0	0
01-08	1	114	1	0
	2	123	0	0
08-09	1	37	1	0
	2	12	1	1♂

TEKENPROJECT.

De resultaten in het Twiske.

datum	plot	aantal larven	aantal nimfen	aantal adulten
04-10	Geen vangst vanwege aanhoudende natte omstandigheden,			
31-10	1	65	15	0
	2	0	13	0
07-12	1	0	1	0
	2	0	0	0

Henk.

TEKENPROJECT.

Met Lyme besmette teken zijn actiever dan niet-besmette waardoor de kans op het oplopen van een besmette tekenbeet relatief groter zou kunnen zijn dan die van een onbesmette teek.

De kans op het oplopen van de ziekte van Lyme via een tekenbeet in een bosgebied waar runderen en andere grote grazers rondlopen lijkt lager te zijn dan in vergelijkbaar bos zonder grote grazers.

Dat zijn de belangrijkste constatering in het promotieonderzoek van entomoloog Fedor Gassner van Wageningen Universiteit.

Bron: <http://www.wageningenuniversity.nl/NL/nieuwsagenda/nieuws/>

De resultaten vangsten in het Twiske.

datum	plot	aantal larven	aantal nimfen	aantal adulten	
4-1-2011	1	0	0	0	0
	2	0	0	0	0
	totaal		0	0	0
5-2-2011	1	0	1	0	0
	2	0	0	1♂	0
	totaal		0	1	1♂
5-3-2011	1	0	0	0	0
	2	0	1	0	0
	Totaal		0	1	0

Henk.

Hoe ontwikkelt een teek zich?

TEKENPROJECT.

De ongekende droogte van de afgelopen maanden heeft ook zijn weerslag op de teken. Het microklimaat op de plots is extreem, waardoor veel teken sterven.

Ondanks dat, gaan Ria en ik elke eerste zaterdag van de maand weer op pad en sturen we de vangst naar Wageningen.

Het onderzoek naar het voorkomen van de ziekte van Lyme gaat nog steeds door en levert steeds meer gegevens op over het leven en de cyclus van de teek.

Het was alleen even schrikken dat er na een interview met het Noordhollands Dagblad "Het Twiske zit vol met teken" op de frontpagina van de streekartem stond, absolutie onzin en stemming makerij, zeker er zijn teken en omdat we meten weten we waar ze zitten, hoe hun leefterrein er uit ziet.

Dan kan je stellen dat teken leven op droge, ruige plaatsen, waar ook hun tussengastheer de veld-, bos-, of woelmuis leeft.

Dat ze een hekel hebben aan kale vlaktes zoals we die rond de zwemstrandjes en barbequeplaatsen creëren. Maar teken zijn er, zie onderstaand staatje.

De resultaten vangsten in het Twiske.

datum	plot	aantal larven	aantal nimfen	aantal adulten	
2-4-2011	1	2	16	1♂	0
	2	0	27	0	3♀
	Totaal		2	43	1♂
6-5-2011	1	1	21	0	1♀
	2	0	29	1♂	4♀
	totaal		1	50	1♂
4-6-2011	1	35	7	0	0
	2	7	63	1♂	0
	Totaal		42	70	1♂

Henk.

TEKENPROJECT.

Het onderzoek naar het voorkomen van de ziekte van Lyme gaat nog steeds door en levert steeds meer gegevens op over het leven en de cyclus van de teek. Ria en ik zijn elke eerste zaterdag van de maand weer op pad en sturen we de vangst naar Wageningen.

Je kan stellen dat teken leven op droge, ruige plaatsen, waar ook hun tussengastheer de veld-, bos- of woelmuis leeft. Dat ze een hekel hebben aan kale vlaktes zoals we die rond de zwemstrandjes en barbecueplaatsen creëren.

Een vrouwtjes teek.

Maak er een gewoonte van om na een dag buiten recreëren om je lichaam te inspecteren, want een teek kan je op veel plaatsen oplopen, zelfs in je tuin. Dit kan je zelf testen, door met licht gekleurde doek door je tuin te slepen, de teken zitten dan aan de onderkant, doe ze daarna in alcohol om ze te doden.

Binnen 24 uur weggehaald, maakt de kans op een besmetting vrijwel nihil. Word je gebeten, zet de datum in je agenda, want niet iedereen krijgt na een besmette beet de rode kring, word je na een dag of 10 "griepig", denk dan ook even aan de ziekte van Lyme en ga met je gegevens naar de huisarts.

Een eenvoudige bloedtest kan snel duidelijkheid brengen en dan is de behandeling effectief.

Neem uit voorzorg een middelje mee waarin DEET zit, te koop bij drogist en apotheek, het is in rollers en spuitbusjes te krijgen.

Doe en beetje rond je enkels en polsen en bij de kleintjes ook in de nek, want de teken zitten in de ruigte tot ca 50 cm hoog. Het fabeltje dat teken uit de bomen springen is door het onderzoek van de laatste jaren, naar het rik van de fabels verwezen. Bijkomend voordeel ook veel muggen blijven weg.

Wees ten allen tijd alert.

Maar teken zijn er, zie onderstaand staatje.

De resultaten vangsten in het Twiske.

datum	plot	aantal larven	aantal nimfen	aantal adulten	
2-7-2011	1	183	1	0	0
	2	31	4	0	0
Totaal		214	5	0	0
6-8-2011	1	486	0	0	0
	2	50	0	0	0
Totaal		536	0	0	0
3-9-2011	1	268	0	0	0
	2	39	3	0	0
Totaal		307	3	0	0
1-10-2011	1	21	6	0	1
	2	9	2	0	0
Totaal		30	8	0	1

TEKENPROJECT.

Henk.

★ **Belangrijke boodschap: Laat je niet het gebied uitjagen door de aanwezigheid van teken maar...neem voorzorgsmaatregelen. Die delen wij ook tijdens excursies: o.a. Broekspijpen in sokken of laarzen en na thuiskomst checken op teken.**

Het is de bedoeling dat we ook in 2012 doorgaan met het verzamelen van teken voor het onderzoek van de Universiteit van Wageningen.

Middels het onderstaande staatje houden we jullie op de hoogte en is er extra nieuws dan vermelden we dat in volgende nummers van ons afdelingsblad.

★ Vooralsnog: Laat je niet het Twiske uitjagen, maar neem voorzorgsmaatregelen te voorkomen dat je een teek oploopt. Een spuitflesje of roller met muggenmelk en DEET kan veel narigheid voorkomen.

Maar teken zijn er, zolang de temperatuur boven 5 graden Celsius uitkomt, zie onderstaand staatje.

De resultaten vangsten in het Twiske.

datum	plot	aantal larven	aantal nimfen	aantal adulten	
5-11-2011	1	74	10	0	0
	2	0	13	0	0
Totaal		74	23	0	0
4-12-2011	1	2	3	1♀	0
	2	0	0	0	0
Totaal		2	3	1♀	0

Ria en Henk

Henk en Ria gingen inderdaad nog door met het project, maar doordat er geen papieren afdelingsblad meer was en de digitale versie niet meteen van de grond kwam, werden de telgegevens niet meer gedeeld.